

templi sacra unctioe Deo dicit et consecrat, cuius unctiois moralem significationem vide apud S. Bernardum, *serm. De Bede. Ecclesiae*. Rursum simili unctioe, ait Theodoretus, solent pie mulieres ungere hecas Martyrum, ut tum eorum sanctitatem, tum suam erga eos devotionem testentur. Unde et daemones, quasi Dei et Sanctorum similia, hanc unctioem in suis sacris imitatus est, quando suis perasit lapides termino inungere et consecrare. Ita S. Augustinus, lib. XVI *De Civit. cap. XXXVIII*.

Oleum Allegorie, S. Augustinus ibidem putat hic significari Christum et Chrisma Christianorum: Christus enim est lapis Ecclesiae angularis, *Ephes. II, 20*, ungens et unctus oleo exultationis, prae consortibus suis (1).

Oleo ana- Tropologicè, oleum est symbolum gratiarum et virtutum, ob octo quas habet proprietates, analogias et similitudines. Nam *primo*, oleum habet virtutem illuminandi: est enim pabulum

et alimentum lucis et lucernarum; *secundo*, oleum habet vim condiendi cibos, et ad sanitatem utiliter, et jucunde ad gustatum; *tertia* olei vis est, supernatandi aliis liquoribus; *quarta* est fovendi vulnera doloresque mitigandi: hinc enim apud *Leviticum* cap. X, i, et quem latrones gravissimis plagis impositis semivivum reliquerant, Samaritanus ille obligavit vulnera, oleum infundens et vinum;

quinta est exhilarandi faciem, lassaque et languida membra recreandi: unde illud *Psal. ciii*: « Ut exhilaret faciem in oleo; » *sexta* est levandi labores, minuendique molestias, quo spectat illud *Isaia X*: « Computrescet jugum a facie olei; »

septima est, vegetandi roborandique corpus, et habile reddendi ad lucem et certamen, ut in athletis fieri solebat; *octava* est, molliendi et impinguandi, juxta illud *Psal. xxii*: « Impinguasti in oleo caput meum; » ex quo propter molliorem et pinguedinem, oleum solet esse symbolum misericordiae. Haec omnia facile est adaptare gratiae et virtutibus.

Septim. *Septima* est, vegetandi roborandique corpus, et habile reddendi ad lucem et certamen, ut in athletis fieri solebat; *octava* est, molliendi et impinguandi, juxta illud *Psal. xxii*: « Impinguasti in oleo caput meum; » ex quo propter molliorem et pinguedinem, oleum solet esse symbolum misericordiae. Haec omnia facile est adaptare gratiae et virtutibus.

Octava. letis fieri solebat; *octava* est, molliendi et impinguandi, juxta illud *Psal. xxii*: « Impinguasti in oleo caput meum; » ex quo propter molliorem et pinguedinem, oleum solet esse symbolum misericordiae. Haec omnia facile est adaptare gratiae et virtutibus.

Vers. 19. 19. APPELLAVITQUE NOMEN URBS BETHEL, QUAE PRUUS LUZA VOCABATUR. — Urbs quae prius Luz vel LUZA, a nucem vel amygdalorum copia (luz enim hebraice nucem significat), dicebatur, inquit S. Hieronymus in *Question. Hebr.*, a Jacobo dicta est Bethel, id est, domus Dei, eo quod juxta illam dormiens, vidisset Deum innotentem scilicet.

Bethel Bethel haec non est Jerusalem, nec mons Moria, ut volunt Hebraei, Lyranus et Cajetanus; sed, ut recte Abulensis, Adrichomius et alii, est urbs a Jerusalem distans plus octodecim milliaribus, in sorte tribus Ephraim sita, juxta Sichem, in qua, ubi et in Dan, quasi in extremis sui regni limitibus, Jerooboam suos vitulos aureos populo adorandos proposuit, abusus ad hoc persuadendum exemplo Jacobi, qui ibidem lapidem hunc

in titulum erexit: unde a Prophetis haec Bethel per antiphrasim vocatur Bethaven, id est Domus idoli, vel iniquitatis, ut verit Theodotus, *Osee IV, 5* et 10.

Putant aliqui duas fuisse Bethel, unam hanc in tribu Ephraim, alteram in tribu Benjamin, juxta Hai, de qua *Josue xviii*, vers. 22. Verum id refutat Andreas Masius, probatque unam et eandem fuisse Bethel, quae sita fuerit in agro LUZA, ita ut ab ipsa LUZA discessit fuerit, a qua tamen ipsa LUZA subinde dicebatur Beth. Utrum horum sit verius, discutimus *Josue xviii*, et *Judicum I*.

21. ERAT MIHI DOMINUS IN DEUM (2). — Jam erat et fuerat ipsi Jacobo ab ortu Dominus in Deum. Sensus ergo est, q. d. Si Deus mihi dederit victum, vestitum, ac felicem redditum in patriam: ego ipsi voveo ac promitto quod deinceps eum colam speciali et majori cultu, quam antea eum coluerim, nimirum quod dabo ei decimas, tum ad sacrificia, tum ad alium quemlibet ejus cultum; quodque post meum ex Mesopotamia redditum locum hunc Deo quasi aram et templum aut saeculum dicabo: ita enim hoc votum suum in sequentibus explicat ipse Jacob, ut recte advertit Cajetanus.

Moraliter Rupertus urget Jacobi verba, *Si fuerit Deus mecum, et dederit mihi panem*, aitque: « Hoc tanquam pauper, et vere Dei mendicium dixit. Nec mirum, cum rex maximus David dicit: Ego autem mendicium sum et pauper. Bonum ergo ex patribus exemplum nobis filiis provisum est, ut, quantumcumque divites simus, dicamus tamen, mendicium omnes ante fores divinae gratiae: Panem nostrum quotidianam da nobis hodie, etc., ut illum ex dono ejus (Dei) fateamur nobis esse, qui solus potuit creare non minus regi in solio fulgenti, quam viduae ad molam sedenti, necessarium panis alimentum. » Rursum Jacob panem petit, non carnem, non perdecas. Nam, ut docet Nysenus, lib. *De Oratione*: « Querere jubemur id quod satis est ad naturam corporis conservandam: Panem da, ad Deum dicentes, non luxum, non delicias, non ornamenta aurea, non lapidum fulgores, non agros, non gentium praefecturas, non pannos sericos, non musica aeraomata, nec quidquam quo anima a divina ac potiori cura abstrahatur: sed panem. » Et infra: « Exiguum est quod nature debes; cur adversus tempestivum multiplicas tributa? Est autem venter perpetuus tributorum exactor, etc. Die ei qui educit panem de terra, die corvos pascenti, qui omni carni cibum dat, qui manum aperit et implet omne animal benedictione: A te mihi vita est, a te quoque mihi vitae subsidium contingat. Tu da panem, id est, ut ex justis laboribus cibum adipiscar. Nam si Deus justitia est, non habet a Deo panem, qui ex re fraudulenter et injuste parta cibum habet. »

Denique ponderat S. Chrysostomus, *homil. 34*, et dederit mihi panem. Praevenit enim reipsa Jacob orationem, quam postea docuit sanxitque Christus, dicens: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; diei alimentum inquit: neigitur temporale aliquid ab eo petamus. Indignum enim valde est, a tam liberali et tanta virtute praestanti hujusmodi petere, quae in presenti vita dissolvuntur, et magnam habent vicissitudinem. Id genus sunt humana omnia, sive divitias dixeris, sive potentiam, sive humanam gloriam. Sed petamus semper mantentia, sufficientia, vicissitudinis nescia. »

Vers. 22. 22. LAPIS ISTE QUEM EREXI, VOCABITUR DOMUS

DEI. — Est metonymia: locatum enim ponitur pro loco, q. d. Locus in quo est lapis hic, mea applicatione, destinatione, et quasi consecratione, erit et vocabitur sanctus, ac domus sive habitaculum Dei, atque super lapide hoc, quasi super altari Deo sacrificabo. Ita Chaldaeus, Cajetanus, Lipomannus et alii. Hunc esse sensum patet ex cap. xxxv, 7; ibi enim votum hoc suum explet Jacob, redit ex Haran, atque super hoc lapide, quasi ara, Deo sacrificium offert.

DECIMAS OFFERAM TIBI. — Hinc patet contra Calvinum, pie et religiose voveri posse opus, etiam quod non est praecipuum a Deo; tale enim est dare decimas, quod vovet hic Jacob.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob perrexit in Haran ad Laban. Secundo, vers. 18, pro Rachel et Lia servit ei 14 annis. Tertio, vers. 32, Lia parit Ruben, Simeon, Levi et Judam.

1. Profectus ergo Jacob venit in terram Orientalem. 2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium acubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, et os ejus grandi lapide claudebatur. 3. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, et reflectis gregibus rursus super os putei ponerent. 4. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran. 5. Quos interrogans: Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus. 6. Sanus est? inquit. Valet, inquit: et ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo. 7. Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date ante potum ovibus, et sic eas ad pastum reducite. 8. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges. 9. Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat. 10. Quam cum vidisset Jacob, et sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui: amovit lapidem quo puteus claudebatur. 11. Et adaquato grege, osculatus est eam: et elevata voce flevit, 12. et indicavit ei quod frater esset patris sui, et filius Rebecca; at illa festinans nuntiavit patri suo. 13. Qui cum audisset venisse Jacob, filium sororis suae, occurrit obviam ei: complexusque eum, et in oscula ruens duxit in domum suam. Auditus autem causis itineris, 14. respondit: Os meum es, et caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius, 15. dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? — *is* quid mercedis accipias. 16. Habebat vero duas filias, nomen majoris Lia: minor vero appellabatur Rachel. 17. Sed Lia lippis erat oculis. Rachel decora facie, et venusto aspectu. 18. Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis. 19. Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem, quam alteri viro, mane apud me. 20. Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis; et videbantur illi pauci dies praeter amoris magnitudine. 21. Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam, quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam. 22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias. 23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum, 24. dans ancillam filiae, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facta mane vidit Liam: 25. et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

(1) Cf. Drach, *De l'Harmonie entre l'Eglise et la Synagoga*. tom. I pag. 481, 441.

(2) Alii hebr. vertunt, et si Jehova mihi Deus erit, sequitur apodosis, tunc lapis iste, etc.

26. Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias. 27. Imple hebdomadam dierum hujus copulae: et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis. 28. Acquivit placito: et hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem, 29. cui pater servam Balam tradiderat. 30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori praelit, serviens apud eum septem annis permanente. 32. Quae conceptum genuit filium, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. 33. Rursumque concepit et peperit filium, et ait: Quoniam audivit me Dominus haberit contemptui, dedit etiam istum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon. 34. Concepitque tertio, et genuit alium filium; dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios: et idcirco appellavit nomen ejus Levi. 35. Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino, et ob hoc vocavit eum Judam, cessavitque parere.

Vers. 1. 1. PROPECTUS ERGO. — Hebraice, *levavit pedes suos*, q. d. Jacob visione Dei scalae incumbentis, votoque suo roboratus, excitatus et alacer perrexit in Haran, non dubius Deum juxta promissa sibi viae, uti ducebat, ita et reducem fore.

Joseph hic et alibi subinde, non satis fideliter sacram historiam enarrat; ait enim Jacob multos habuisse vice comites, cum ipse Jacob asserat se, non sociis, sed uni baculo suo innixum iter hoc confecisse, Gen. XXXII, 10.

IN TERRAM ORIENTALEM, — in Mesopotamiam, quae Palaestina est Orientalis.

Vers. 2. 3. MORIS ERAT. — Causa claudendi hujus putei, erat raritas aquae in illis locis, inquit Abulensis, et ne quis aquam inficeret aut sordidaret; simul ergo pastores cum gregibus ad eum convenientes, amovebant lapidem grandem, quo claudebatur, itaque greges simul adaquabant, et mox rursum lapidem advolventes, eo os putei obturabant (1).

Vers. 4. 4. FRATRES, — socii, amici: ut pastor pastores alloquitur.

Vers. 5. 5. FILIUM NACHOR, — nepotem Nachor; erat enim Laban filius Bathuelis, filii Nachor. Nominatur ergo hic Nachor, quia is familiae erat caput et patriarcha. Unde et Haran vocatur urbs Nachor, cap. XXIV, vers. 10.

Vers. 9. 9. ECCE RACHEL. — Nota prisci illius aevi pudicitiam et simplicitatem: en Rachel puella speciosa, opulenta et nubilis, sine castitatis periculo et sinistra suspicione inter pastores versatur, pascatque ovis (Rachel enim hebraice ovem significat) oves.

Vers. 10. 10. ET SCIRET, — ex verbis pastorum, vers. 6. AMOVIT LAPIDEM. — Quod multi pastores simul non poterant, solus efficit Jacob; unde apparet eum ingenti fuisse naturae robore, quod ipse auxit continua temperantia et castitate. Fecit hoc

(1) De hujusmodi puteis adhuc in Palaestina existentibus, v. g. in latere dextro montis Merij-es-Sabal, Nazaretham inter et Tiberiadem, et circa Hebronis regionem, vid. de Sauley, *Hist. de l'art Judaique*, pag. 13.

Jacob amore Rachelis, suae consobrinae et futurae conjugis.

11. OSCULATUS EST. — Fuit hoc osculum amicitiae, quo fratres et cognati abeuntes aut redeuntes invicem solent osculari, osculoque salutare aut valedicere. Ita S. Augustinus, *Quest. LXXXVII*.

FLEVIT, — uti solent cognati flere ex laetitia, dum occurrunt cognatis, quos tenere diligunt, quosque multo tempore non viderunt.

Hebraei et Lyranus putant Jacob flevisse, eo quod non haberet aurum et argentum, quod offeret Racheli: illo enim, inquit, spoliaverat Jacobum Eliphaz, filius Esau, qui ob praeraptam patri primogenituram Jacobo infensus, eum in itinere insecutus comprehendit. Sed haec sunt fabulae judaicae.

12. QUOD FRATER ESSIT PATRIS. — «Frater,» id est nepos; erat enim Jacob filius Rebeccae, quae erat soror Laban, qui erat pater Rachelis. Laban ergo erat avunculus Jacobi, et consequenter Jacob nepos erat Labani ex sorore: Rachel vero et Jacob erant consobrini.

AUDITIS AUTEM CAUSIS ITINERIS. — Hebraea habent, et narravit Jacob Labano omnia verba haec, scilicet, quomodo ipse fugiens Esau fratrem suum, missus sit a parentibus suis ad Laban, ut inde peteret uxorem, et quomodo ad puteum incidit in Rachelem.

14. OS MEUM ES, ET CARO MEA, — mihi nepos es et consanguineus. Vide cap. II, vers. 23. Cum ad me, quasi avunculum, tum tutelae, tum conjugii causa confugeris, tibi, utpote nepoti, nihil negare possum: pone ergo metum, o nepos! apud me mane, ut securus sis, et ex familia mea uxorem delige, domus mea domus tua esto. Putant aliqui Labanum haec phrasim respexisse ad id, quod perique veteres philosophi tradiderunt, nimirum ossa ex virili semine in embryone gigni, ex materna vero genitura virili circumfusa carnem ipsam fieri.

POSTquam IMPLETI SUNT, — post evolutum mensem, quo Jacob gratis servierat Labano: nolabat

enim Jacob in domo avunculi otiosus degere, et panem gratis comedere; itaque statim ad opera domestica, curamque ovium se accinxit. Unde Laban mox cunctis ovis eum praefecit, inquit Josephus.

Vers. 15. 15. FRATER, — cognatus.

Vers. 17. 17. LIPPIS ERAT OCVLIS. — Hebraice est, oculi Liae erant *רקות* *raccot*, id est, teneri, debiles et infirmi, ut vertunt Septuaginta. Male ergo Chaldaei teneros interpretatur elegantes, quasi Lia solis oculis fuerit pulchra et elegans, Rachel vero tota facie.

Secundo, alii addunt *ateph*, et pro *raccot*, legunt *ארוכות* *aruchot*, id est longos, quasi Lia longos, ideoque deformes habuerit oculos; sed hi textum immutant et vitiant, addendo litteram *א*.

Tertio, alii putant Liam lippitudine proprie dicta laborasse: hoc enim videtur velle noster interpret. Quarto et optime, lippitudo Liae videtur fuisse sola debilitas, mollities et teneritudo oculorum, qua fit ut non possit diu in rem aliquam defigi, sed volubiles sint pronique in lacrymas, ita ut pupillae suis orbitibus quasi innatae videantur; hoc enim significat Hebraea *raccot*.

Tropologicè S. Gregorius, I part. *Pastor*. cap. XI: Lippus, inquit, est ejus oculus, id est, ingenii aciem, humor, id est, affectus et opera terrena obscurant.

Nota, licet in uxore quaerenda primo spectanda sit virtus et mores, secundario tamen spectari posse pulchritudinem, tum ut in ea sistat conjugalitas tam amor quam concupiscentia, ne ad alias deflectat; tum ut ex pulchra vegetiores et pulchriores proles procreentur. Ita Abulensis. Et hoc est quod vult S. Thomas, cum docet non licere ducere uxorem causa pulchritudinis, ut scilicet sola pulchritudo te a calibatu avocet ad conjugium; sed tamen posito quod velis uxorem ducere, licere pulchram eligere pro turpi, idque ob suaviorem convivium, et constantiorem amorem; quanquam non raro verum sit istud Domitiani: «Decore nihil gratius, nihil brevius.»

Vers. 18. 18. SERVIAM TIBI. — Nota: Jacob hac servitute tam longa et dura, more prisco, emit sibi uxorem tam Liam quam Rachelem. Moris enim fuit apud Graecos, Romanos et Hebraeos, ut viri dato pretio emerent sibi uxorem. Ita David coemit Michol centum praeputiis Philistinorum, I *Reg.* XVIII, 23, et II *Reg.* III, 14. De hac uxorum coemptione plura dicam *Exodi* IV, 25 (1).

Vers. 20. 20. VIDEANTUR ILLI PAUCI DIES PRAE AMORIS MAGNITUDINE. — Dices: Amor est more impatiens, et paucos dies aestimat plurimos.

(1) Mirum tamen est, Jacobum pro dote Labani obtulisse ministerium, quum ex maximis patris opibus tertiam partem, missis *aportrozeis*, jure suo sperare posset. Mittendi duntaxat erant ad Isaacum et Rebeccam nuntii erant, qui ab eis dotem accipere potuissent. Verum ex moribus nostris de ejus aetatis consuetudinibus iudicium ferre, nonno esset rationi contrarium?

Respondeo id verum esse effective, non appetitive: quoad affectum enim et desiderium potius Rachel videbatur Jacobo dies servitutis esse plurimi; verum appetitive, id est, pro re tam pulchra, pretium servitutis hujus ei videbatur exiguum, diesque laboris tam longi videbantur esse pauci et parvi, id est, labor suis sibi videbatur esse parvus, comparatus cum tanto praemio. Dies ergo hic ponuntur pro dierum illorum labore, per metonymiam. Ita S. Hieronymus et S. Augustinus.

22. FECIT NUPTIAS, — nuptiale convivium. Hoc enim est Hebraea *מסתו* *miste*. Ex tunc ergo in nuptiis celebrabantur convivia, sed a piis eum timore Dei, ut patet de Tobia, cap. IX. Causam dat Athenaeus, lib. V: «Moribus, ait, et legibus scitum est, ut in nuptiis epulum fiat: tum nuptiales deos ut veneremus, tum ut pro testimonio id sit,» convivis scilicet, quod nuptis placeant suae nuptiae; verum haec convivia sensim in magnum luxum et abusum excreverunt, uti fuisse hic ostendit S. Chrysostomus.

23. ET VESPERE. — Virgines enim dum nubebant, verecundiae causa, in tenebris viri thalamum adibant (2), idque apud Spartanos lege lata sanxit Lyeurgus, teste Plutarcho.

24. MANE VIDIT LIAM. — Peccavit Lia obtemperando parenti; consentit enim in stuprum, imo adulterium et incestum: sciebat enim Jacobum non suum, sed Rachelis sororis esse maritum. Gravior tamen peccavit Laban, qui eam sua auctoritate et consilio ad facinus induxit. Jacobum excusat ignorantia, quia bona fide putabat esse Rachelem, non Liam.

Symbolice, Richardus de S. Victore, lib. *De Duo-decim Patriarch.*, sic haec explicat: «Quomodo autem Lia supponitur, dum Rachel speratur, facile cognoscunt, qui hoc quam saepe contingat, non tam audiendo quam experiendo didicerunt. Quid enim aliud Scripturam in sacra, nisi Rachelis cubiculum dicimus: in qua sapientiam divinam sub decenti allegationum velamine latitare, non dubitamus? In tali cubiculo Rachel toties quaritur, quoties in lectione sacra spiritualis intelligentia indagatur. Sed quomodo adhuc ad sublimia penetranda minime sufficimus, diu cupimus, diligenter quesitam Rachel nondum invenimus; incipimus ergo gemere, suspirare, nostram castitatem non solum plangere, sed et erubescere; et tum in cubiculo Rachel, non ipsam, sed Liam nos invenisse non dubitemus. Nam sicut Rachelis est intelligere, meditari, contemplari: sic profecto pertinet ad Liam flere, gemere, suspirare.»

27. IMPLE HEBDOMADAM DIERUM HUIUS COPULAE, — quibus Lia matrimonio et affectu maritali copularis: nam prima copula adulterina fuit, non maritalis. Voluit ergo Laban ut Jacob, cognito

(2) Vultu velato, quod etiam more in Orientis regionibus.

Qualis fuit lippitudo Lia?

Pulchritudinem tu uxorem spectare licet.

Veterem morem emendi uxores.

errore, Liam quam cognoverat, duceret uxorem; idque fecit Jacob, ut pudori et honori Liae consuleret.

Sensus ergo est, q. d. Laban : Transeant, o Jacob, septem dies festi hujus Liae, quibus de more ejus nuptiae celebrantur : sis exactis, tradam tibi quoque Rachelem, ea tamen lege, ut pro ea servias mihi alios septem annos : turpe enim esset et probrosum Liae, si intra dies ejus nuptiales, sororem ejus superinduceres conjugem. Hinc apparet festum et convivium nuptiale illo tempore agitari solum per septem dies, ut jam agitur per tres. Idem insinuat *Judic.* xiv, 12.

VERS. 28. HEBDOMADA TRANSACTA, RACHEL DEDIT UXOREM. — Errat ergo Josephus, dum asserit quod Jacob Rachelem duxerit post secundum septennium servitutis, scilicet post quatuordecim annos a Jacobi fuga, et adventu in Haran, quibus servivit Laban; nam ex hoc loco et sequentibus patet, quod Jacob duxerit Rachelem post exactos septem dies a matrimonio Liae, ac postea pro eadem servisse alios septem annos. Idem patet ex contentione Rachelis sterilis cum Lia fecunda et parente, vers. 31. Ita S. Hieronymus, Augustinus, Alcuinus et alii.

Rachel Tropologicè, Rachel et Lia sorores significant duplicem vitam, scilicet contemplativam et activam. *Primo*, ducenda est Lia, id est laboriosa (hoc enim hebraice significat Lia) et lippa : quia terrenis intenta et sollicita ac varie distracta, vita activa; deinde Rachel, id est ovis, scilicet quies contemplationis, quam utpote pulchram tanto amore prosequi debemus, quanto Jacob amavit Rachelem. Vide S. Gregorium, lib. VI *Moral.* cap. XXVIII, et S. Augustinum, lib. XXII *Contra Faustum*, cap. LII. Et S. Bernardus, lib. *De Modo bene vivendi ad sororem*, cap. LIII : « Activa, ait, vita in laboribus hujus mundi Deo servit, dum pauperes pascat, recipit, vestit, visitat, consolatur, sepelit, et cetera opera misericordiae eis impendit. Et tamen Lia est fecunda in filiis, quia multi sunt activi, et pauci contemplativi. Rachel vero ovis, vel videns principium (ut Rachel dicatur quasi ראה חיל *raa chel*, id est, *vidit principium*) interpretatur, quia contemplativi simplices et innocentes sunt sicut oves, et ab omni tumultu saeculi alieni, ut soli divinae contemplationi adherentes, videant illum qui ait : Ego sum principium, qui et loquor vobis. » Et paulo ante : « Ita ut jam nihil agere libeat, sed despectis omnibus curis saeculi, ad vilendam faciem sui Creatoris animus inardescat : ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum moerore portare, totisque desideris optare hymnicis angelorum chorus interesse, appetere admisceri celestibus civibus, de aeterna incorruptione in conspectu Dei gaudere. » Et inferius : « Sicut activa vita est sepulcrum saecularis vite, ita contemplativa vita est monumentum activae vite. Ad eam enim ascendentes sepeliuntur in quiete contemplationis,

Hanc elegit Magdalena, cui promde dictum est a Christo : Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. Ergo tanquam mortua ab amore praesentis vitae se separa, sicut sepulta in monumento, non habens curam de saeculo. »

Et S. Thomas, II II, *Quaest.* CLXXXII, art. 1, docet Rachelem Liae, id est contemplationem actioni praecellere, idque probat octo rationibus. *Prima* est, « quia vita contemplativa convenit homini secundum id quod in ipso est optimum, id est, secundum intellectum, et respectu propriorum objectorum intelligibilium. *Secunda*, quia potest esse magis continua, quam activa. *Tertia*, quia plus sanctae delectationis adfert. Nam, ut ait S. Augustinus, serm. 26 *De Verbis Domini* : Martha turbatur, Maria epulabatur. *Quarta*, quia in vita contemplativa homo est magis sufficiens, quoniam paucioribus indiget. *Quinta*, quia contemplativa propter se diligitur, activa ad aliud ordinatur. *Sexta*, quia consistit in quiete. *Septima*, quia contemplativa in divinis rebus versatur, activa in humanis. *Octava*, quia est secundum id quod est magis proprium homini, scilicet secundum intellectum, » etc. Satis ergo est contemplantem vitam amplecti, dum per obedientiam licet, et charitatem, quam agentem sectari. Id quod docuit S. Augustinus, lib. XIX *De Civit. Dei*, cap. XIX : « Otium (inquit) sanctum quaerit charitas veritatis : negotium justum suscipit necessitas charitatis; quam sarcinam si nullus imponit, percipiende atque intuendae vacandum est veritati, » etc. « Felix domus, ait S. Bernardus, serm. 3 *De Assump.*, et beata semper congregatio, ubi de Maria Martha conqueritur, » etc., hoc est, ubi rerum divinarum contemplatio ita praevalet ac dominatur, ut de illa actio externa veluti conqueratur. Congregatio infelix est, in qua Maria de Martha conqueritur : eo quod nullum tempus Mariae, id est contemplationi, totum rebus externis impendatur.

Symbolicè, Richardus de S. Victore, lib. II *De Duodecim Patriarchis*, qui inscribitur *Benjamin minor* : « Rachel, inquit, est studium sapientiae, Lia desiderium justitiae; sed scimus Jacob septem annis pro Rachele servivisse, et videbantur ei dies pauci praeter amoris magnitudinem. Quid miraris? secundum magnitudinem pulchritudinis erat magnitudo dilectionis. Quid enim sapientia dulcius possidetur, ardentius diligitur? ejus decor omnem superat pulchritudinem, ejus dulcor excedit omnem suavitatem. Est enim speciosior sole, et super omnem dispositionem stellarum luci comparata, invenitur prior. Hinc quaerendum est cur omnes conjugia Liae tantopere exhorreant, qui in amplexu Rachel tantum suspirant. Perfecta justitia jubet inimicos diligere, parentes, propria quaeque relinquere, illata mala patienter ferre, oblatam gloriam ubique declinare. Sed ab hujus mundi amatoribus quid stultius, quid laboriosius esse reputatur? Hinc est quod ab

eis Lia et lippa creditur, et laboriosa reputatur. »

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

vilitatem : quod reipsa erat actus humilitatis, quem admodum, respicit et exallat Deus. Unde : « Diabolus nil minus vult, quam humilem de Dei amantem, » ait S. Antonius apud Athanasium. Idem per visum vidit mundum plenum laqueis demonum, et rogavit : « Quis eos evadet, Domine? » respondit Dominus : « Humillitas. »

33. HABERE CONTEMPTUM. — Hebraea, Chaldaea et Septuaginta habent, *me odio haberi*, id est minus diligere, ut dixi vers. 31. **SIMEON.** — « Simeon » idem est quod auditio, vel exauditio, a radice שָׁמַע *seama*, id est audivit, exaudivit, scilicet Deus afflictionem et orationem meam. Nolent matres, et imitent pietatem ac gratitudinem Liae, quae perennem memoriam beneficii sibi a Deo dati, puta proli, in nomine ipsius prolis constituit, ut quoties prolem videret et nominaret, toties recordaretur et gratias ageret divinae erga se beneficentiae; idem ageret et proles, compos rationis effecta. Ita Anna suum Simeonem Deo retulit et obtulit, vocavitque Simeonem, id est postulatum et impetratum a Deo, I *Reg.* I, 26. Ita B. Virgo suum filium obtulit, vocavitque Jesum. Ita mater S. Bernardi eum recens natum obtulit, et deposuit in altari templi. Idem facere solebat singulis suis prolihus recens natis S. Elisabeth, filia regis Hungariae : quae proinde omnes pie et sancte evaserunt, ut habet ejus Vita. Ita B. Virgo, S. Joannes Baptista, S. Gregorius Nazianzenus, S. Dominicus, S. Bonaventura, S. Bernardinus, S. Nicolaus Tolentinas, S. Elzearius Comes, S. Francisus de Paula et alii, Deo in ipso ortu a parentibus oblatis, sanctitate et miraculis fuerunt illustres.

34. LEVI. — Hic est parens omnium Levitarum. Nota, « Levi » idem est quod copula, cohesio, additio, adjunctio, q. d. Addidi jam pariendo tres filios marito; igitur deinceps ipse majori amore mihi adjungetur et agglutinabitur.

35. JUDAM. — « Juda » hebraice idem est quod confessio, sive laus. Nota hic seriem annorum Jacobi : Jacob fugiens Esau venit in Haran ad Laban, anno aetatis suae 77, ut dixi cap. XXVII; initio post septem annos quibus servivit Laban, ducit Liam et Rachelem, puta anno aetatis suae 84, inde mox ex Lia fecunda, anno primo a nuptiis, ut videtur, puta anno Jacobi 85, nascitur ei Ruben, deinde Simeon anno 86, mox Levi anno 87, denique Judas anno 88. Ubi observa insigne exemplum castitatis in Jacob, qui usque ad annum aetatis 84, caelestis vixit, coque prius uxorem duxit.

Allegorice, duodecim Patriarchae figurae fuerunt duodecim Apostolorum. *Secundo*, Jacob multos habuit filios, sed non ex una uxore; sic et Christus multos filios habuit, sed non ex uno populo aut regione. *Tertio*, Jacob uxores, et liberas et ancillas habet, et quibus filios suscipit; sic et Christus habet veros pastores et mercenarios; utros-

que non sine labore magno, animi affectio ab illicitis ad licita restringitur, et recte talis uxor Lia, id est laboriosa, nuncupatur. Quid vero jucundius, quam oculus mentis ad summam sapientiae contemplationem erigere? ad quam contemplandam cum ratio dilatatur, merito Rachelis nomine honoratur; Rachel enim, videns principium interpretatur.

Pari modo Pineda noster, lib. I in *Salom.* cap. IV : Jacob et Rachel, inquit, sapientis et sapientiae symbola sunt; hinc sicut Jacob Rachelem, sic Salomon amavit sapientiam : quod pulchre per novemdecim parallela ostendit et deducit.

31. QUOD DESPICERET LIAM. — Hebraea, Chaldaea et Graeca habent, *quod odio haberet Liam*, id est, quod minus amaret Liam, quam Rachelem, ita ut Jacob Liam praeter Rachele videretur odisse. Odium ergo hoc non fuit positivum, sed negativum, puta defectus amoris, ex eo ortus, quod Lia esset lippa et deformis, quodque per fraudem se pro Rachele Jacobo substituisset. Similes hebraismi et auxesses sunt, *Matth.* x, 37; *Joann.* XII, 2, et alibi.

APERUIT VALVAM EJUS. — fecundam reddidit dando ei proles : e contrario valvam claudere, vel concludere, est sterilem efficere.

Nota hic quomodo Deus dona sua distribuat, et omnibus quidem det aliqua, sed nulli omnia. Sic Racheli dedit pulchritudinem, sed non fecunditatem : Liae negavit pulchritudinem, sed dedit quod majus est, scilicet fecunditatem, et quod ex ipsius stirpe, puta ex Juda, natus sit Christus. Rursum nota hic fecunditatem esse peculiare Dei donum.

32. RUBEN. — Hebraice רֹבֵן *reuben*, id est, *videte filium*, quem scilicet dedit mihi Deus, oculis suis misericordiae aspiciens me, cum a marito despicerer. Hoc est enim quod subdit Lia : « Vidit Dominus humilitatem meam, » hebr. רָאָה *raa*, id est, abjectionem et afflictionem meam. Huc respexit B. Virgo canens : « Respexit humilitatem (κατάρα, id est, exiguitatem, vilitatem, abjectionem) ancillae suae, » quia dedit mihi filium, non Ruben, sed Jesum Christum. Non ergo praedicat virtutem suae humilitatis : hoc enim fuisset superbie; sed agnoscit et confitetur suam

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Contemplatio praestat actioni ab octo causis.

Simeon, id est exauditio.

Mater proles enim nascuntur, effundunt. Ibo.

Esau.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

que tolerat, ut filios sibi generent. *Quarto*, uxores Jacob inter se certabant, quæ plures filios Jacobo pareret: sic et pastores certatim filios Christo generare student. *Quinto*, Bala et Zelpha filios Jacobo pariunt, sed ipsæ manent ancillæ: sic mercenarii aliis quidem bona prædicant, sed ipsi manent mercenarii, et sæpe improbi. *Sexto*, Jacob ad hereditatem suam admisit etiam ex ancillis genitos: et Christus omnes ad se conversos suscipit, qualiscumque vita præcesserit. *Jovan. vi.*: «Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: et

eum qui venit ad me, non ejectionem foras.» *Ex Matth. viii.*: «Multi venient ab Oriente, etc., et recumbent cum Abraham,» etc. *Septimo*, Jacob duas habuit uxores, unam pulchram, alteram deformem: et Christi sponsa interne quidem pulchra est ut Rachel, propter gratiam et dona Spiritus Sancti, sed externe deformis est, propter crucem et adversitates. *Octavo*, Lia nihil obfuit deformitas, sed eo fuit fecundior: sic Ecclesiæ prodest adversitas, et tunc vel maxime fructificat, cum maxime premitur.

CAPUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Septem alim proles nascuntur Jacobo: unde ipse, vers. 23, patriam cogitat; sed novo pacto et mercede a socero retinetur, in quo dolosum socerum, vers. 37, justo dolo per decorticationem virgarum decipit; itaque se ditat.

1. Cernens autem Rachel quod infœcunda esset, invidit sorori suæ, et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. 2. Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui? 3. At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredi ad illam, ut pariat super genua mea, et habeam ex illa filios. 4. Deditque illi Balam in conjugium: quæ, 5. ingresso ad se viro, concepit et peperit filium. 6. Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dans mihi filium, et idecirco appellavit nomen ejus, Dan. 7. Rursumque Bala concipiens, peperit alterum, 8. pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui: vocavitque eum Nephtali. 9. Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. 10. Qua post conceptum edente filium, 11. dixit: Feliciter, et idecirco vocavit nomen ejus, Gad. 12. Peperit quoque Zelpha alterum. 13. Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me dicent mulieres; propterea appellavit eum Aser. 14. Egressus autem Ruben tempore messis triticæ in agrum, reperit mandragoras, quas matri Lia detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui. 15. Illa respondit: Parumne tibi videtur, quod præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. 16. Redeuntque ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia. Et ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxisti pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa. 17. Et exaudivit Deus preces ejus: concepitque et peperit filium quintum, 18. et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellavitque nomen ejus, Issachar. 19. Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium, 20. et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios: et idecirco appellavit nomen ejus, Zabulon. 21. Post quem peperit filiam, nomine Dinam. 22. Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, et aperuit vulvam ejus. 23. Quæ concepit et peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum. 24. Et vocavit nomen ejus, Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum. 25. Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam et ad terram meam. 26. Da mihi uxores, et liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi. 27. Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia

benedixerit mihi Deus propter te: 28. constitue mercedem tuam quam dem tibi. 29. At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, et quanta in manibus meis fuerit possessio tua. 30. Modicum habuisti antequam venirem ad te, et nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Justum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meæ. 31. Dixitque Laban. Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo; sed si feceris quod postulo, iterum pascam et custodiam pecora tua. 32. Gyra omnes greges tuos, separa cunctas oves varias et sparso vellere: et quodcumque furvum, et maculosum, variumque fuerit tam in ovibus quam in capris, erit merces mea. 33. Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: et omnia quæ non fuerint varia, et maculosa, et furva, tam in ovibus quam in capris, furti me argument. 34. Dixitque Laban: Gratium habeo quod petis. 35. Et separavit in die illa, capras et oves, hircos et arietes, varios atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est, albi et nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum. 36. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se et generum, qui pascibat reliquos greges ejus. 37. Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorticeavit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant candor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius. 38. Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut, cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent. 39. Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, et parerent maculosa, et varia, et diverso colore respersa. 40. Divisitque gregem Jacob, et posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba et nigra quæque, Laban: cætera vero, Jacob, separatis inter se gregibus. 41. Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione conciperent. 42. Quando vero serotina admissura erat, et conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban, et quæ primi temporis, Jacob. 43. Datusque est homo ultra modum, et habuit greges multos, ancillas et servos, camelos et asinos.

Vers. 1. 1. INVIDIT SORORI SUÆ. — Inter fratres et sorores, si unus præferatur vel excellat alium, facile oritur invidia. Adde, Rachel necdum erat sancta, imo necdum fidelis; colebat enim adhuc idola, ut dicam cap. xxxi, vers. 49.

DA MIHI LIBEROS. — Putant Hebræi Rachel alludere ad Rebeccam et Isaac *Genes. cap. xxv, vers. 21, q. d. Effice, o Jacob, et impetra precibus tuis ut fecunda fiam, sicut pater tuus Rebecca matri tuæ orando impetravit proles, scilicet te et Esau.*

Vers. 2. 2. NUM PRO DEO EGO SUM? — Numquid Deus ego sum, aut vice et parte Dei fungor? *q. d. Non a me, sed a Deo pete proles. Ita Chaldea. Pulchre Hebræi dicunt Deum sibi soli quatuor claves nature reservasse. Primo, clavem pluviarum, ut eas ad libitum emittat et effundat ex suis thesauris, Deut. xxviii, 12. Secundo, clavem vite, id est generationis, ut patet hoc loco. Tertio, clavem alimonie ad famem depellendam, Psalm. cxliv, 16. Quarto, clavem sepulcrorum, id est resurrectionis, Ezech. xxxvii, 12.*

Vers. 3. 3. UT PARIAT SUPER GENITA MEA, — ut ego filium

ex ea, utpote ancilla mea, natum excipiam pro meo, ut solent matres in genibus filios suos statuere, *Isaie lxxvi, 12.*

Hinc patet, nec Jacob accipiendo ancillas in conjuges, nec uxores ejus illas ipsi offerendo et tradendo, peccasse libidine; sed id fecisse desiderio copiosæ prolis, quæ illius temporis erat benedictio, Abraham et posteris ejus promissa. Unam ergo uxorem, puta Rachelem, poposcit et accepit Jacob: sed cum pro ea supposita esset Lia, hanc quoque ducere coactus est: tertiam, puta ancillam suam, ei hic addit Rachel, utpote sterilis, ut ex ea saltem filios sibi adoptet; pari modo quartam ei addit Lia, jam parere cessans, vers. 9. Ita S. Augustinus.

Symbolice Richardus de S. Victore, lib. qui dicitur *Benjamin minor*, has ancillas sic explicat: «Accepit, ait, utraque ancillam suam, Lia Zelpham, Rachel Balam, id est affectio sensualitatem, ratio imaginationem. Obsequitur sensualitas affectioni, imaginatio famulatur rationi. Et in tantum unaqueque illarum dominæ suæ necessaria esse cognoscitur, ut sine illis totus mundus

nil eis posse conferre videatur. Nam sine imaginatione ratio nil sciret, sine sensualitate affectio nil saperet. Discurrit ergo imaginatio (ut pote ancilla) inter dominam et servum, inter rationem et septum : et quidquid exterius hausit per sensum carnis, intus representat ad obsequium rationis. Sed et sensualitas satagit, et sollicita est circa frequens ministerium, et ipsa utique semper et ubique ad dominam suam Lie parata obsequium. Hec est que illi solet carnalium delectationum cibos condire et apponere, et ad earum usum ante horam invitare, et ultra mensuram provocare, » etc.

Vers. 6. 6. JUDICAVIT MIHI DOMINUS. — q. d. Ego cum sorore, quasi in lite et contentione versabar : contendi enim cum ea de prole et fecunditate, atque hactenus, quia sterilis, ea fui inferior, nunc vero superior evasi, causamque mihi adjudicavit Deus, ut scilicet non amplius sterilis, sed fecunda ac prolifica, æque ac soror mea habeat et celebret. Unde filium vocavit Dan, id est iudicium, sive lis, scilicet, mihi adjudicata est a Deo.

Vers. 8. 8. COMPARAVIT ME DEUS CUM SORORE MEA. — Hebraice est נפתלי אלהים בפתלי naphthale Elohim niphthali, quod Chaldeus verit, comparavit me Deus, et comparata sum; Septuaginta, suscepit me Deus, et comparata sum. Sed plane ad verbum veritas, colluctationibus Dei (id est astute et diffidulibus : que enim magna sunt, dicuntur esse Dei) callide colluctata sum, et prevalui. Est metaphorica sumpta a luctatoribus, qui membrorum complicatione, nunc in hanc, nunc in illam partem alius alium distorquet, quo eum subvertat et dejiciat; quod est calliditatis et versutiae magis, quam roboris et virtutis. Radix enim פתל patal, significat distorquere, idque callide, uti luctantes astute et dolose facere solent : inde enim פתיל petit vocatur filium retortium, et נפתל niphthali vocatur fraudulentus ac dolosus. Dicit ergo Rachel : Ego cum Lia pro fecunditate et prolis gloria quasi contendi, et colluctata sum, jamque callide eam amplius non parientem vici, dum pro me sterilis ingeniose et astute ancillam meam fecundam marito meo surrogavi : inde filium vocavit Nephthali, quasi dicas, colluctantem, concertantem, idque astute et callide. Unde Josephus Nephthali interpretatur artificiosum, id est vafrum et callidum; Oleaster vero verit, involutum, quod eodem redit : selen enim callidi suas artes involvere et tegere.

Vers. 11. 11. FELICITER. — Hebraice est בנגד begad, quod dupliciter legi et verti potest : Primo, divisim ב נגד ba gad, id est, venit turba vel exercitus, q. d. Tot jam genui filios, ut ex eis nciam possim instruere : ita Chaldeus et Aquila (1). Secundo, conjunctim, uti passim legunt Hebrai codices : בנגד begad, id est fortuna, fortunata, feliciter. Ita Sep-

(1) Onkeios divisim ב נגד verit, venit fortuna.

tuaginta et Noster. Unde et R. Salomon verit, venit sidus bonum, seu planeta bonus, q. d. Affertis mihi benignitas astrum, et, ut Seneca loquitur, Fortune influentis donum.

Nota : Hebraicum Gad proprie significat accinctum, sive prociuctum, scilicet militem vel exercitum : inde significat Martem, militiam deum et presidem; hinc rursus significat fortunam. Nam Gentes credebant Martem præbere bonam fortunam, victoriam et spolia militibus : et ita pro Gad, quod est in Hebræo, noster Interpres, Pagninus et Hebræi, fortunam vertunt, Isaia LXV, 11. Unde et Arabes, teste Aben Ezra, Gad vocant Deum : perinde ut Cimbrici et Germani Deum vocarunt Gad, ab Hebræo Gad, ut videtur (licet Gopropius Gad, quasi goet, id est bonum, dictum putet) : erant enim ipsi bellicosi; ac proinde Deum colebant Gad, id est Martem ac fortunam. Sic ergo Lia vocavit hunc filium Gad, id est bonam fortunam, inquit Theodoretus et S. Augustinus, forte ex eo, quod in domo Laban patris sui gentilis et idololatæ, sæpe Gad, id est fortunam, nominari, et forte coli vidisset. Multi enim Gentiles fortunam pro Deo coluerunt. Sic Œdipus Sophocleus in sua felicitate dixit : « Equidem me fortunæ filium puto. »

13. HOC PRO DEBITUDINE MEA. — Jam enim beor sexto filio, jam non tantum ex me, sed et ex ancilla mea Zepha, æque ac Rachel soror mea ex Bala, proles do marito; ac proinde ab omnibus multa prole beata prædicatur : inde filium vocavit Aser, id est beatum. Huc alludit B. Virgo Deipara, cum cecinit : « Beatam me dicent omnes generationes. » Quod enim cecinit Poeta de Livia, uxore Cesaris Augusti, que fuit mater Drusi et Tiberii Cesaris :

Nec genitrice tua felicior ulla parentum est,
Tot bona per partus que dedit una duos;

hoc longe verius uni partui B. Virginis competit.

14. EGRESSUS AUTEM RUBEN. — Quinquennis erat tunc Ruben : omnes enim hæ proles duodecim, excepto Benjamin, ex quatuor uxoribus nate sunt Jacobo, secundo septennio sorviturus, puta septem annis a conjugio Rachelis et Lia. Ultimus enim Joseph natus est finito hoc septennio, vers. 25. Quare, cum Lia primis quatuor annis hujus septennii pepererit quatuor filios Jacobo, puta primum Ruben, secundum Simeon, tertium Levi, quartum Judam, post quem parere desitit : necesse est Ruben jam fuisse quinquennem. Nam post hæc Lia rursus sexto anno peperit Issachar, et septimo ultimoque anno partus peperit Zabulon.

MANDRAGORAS. — Hebraice est דודים dodim, id est ubera, per que recentiores intelligunt lilia. Verum longe melius et verius Noster verit mandragoras : habent enim mandragoræ speciem uberum. Secundo, sunt odoratæ et pulchre. Tertio, conciliant somnum; unde dantur iis, qui a

Gad, id est Mars et fortuna.

Vers. 12.

Aser, id est beat.

Vers. 14.

Quintus virtus mandragoræ.

chirurgis secandi sunt, ne dolorem sectionis sentiant. Quarto, a multis dicuntur vim phlthri habere, inquit Dioscorides et Theophrastus. Quinto, juvant fecunditatem : cient enim menstrua, itaque matricem purgant et præparant ad conceptum, ait Aristoteles, lib. II De Gener. animalium, et Epiphanius in Philologo, cap. IV.

Dices : Mandragora est frigidissima; ergo obst conceptui. Ita S. Augustinus, lib. XXII Contra Faust. cap. LVI, ubi putat mandragoras a Rachele expectitas, non ad conceptum, sed ob pomî raritatem et odoris juvenilitatem. Respondet Levinus Lemnius, lib. De Herbis S. Script. cap. II, mandragoram, quia frigidissima est, in frigidis regionibus et uteris, sterilitatem causare; sed in calidis et torridis, qualis est Judæa et Mesopotamia, in qua habitabat Jacob et Rachel, efficere fecunditatem, quia æstum et siccitatem uteri temperat et humectat. Plura vide apud Dioscoridem, lib. VI, cap. VI, et Mathiolum ibidem.

Hisce ergo de causis expetit mandragoram hanc Rachel, eamque a Lia coemit, sed frustra et casso eventu : nam, ut ex seq. patet, mansit adhuc tres annos sterilis, post quos non mandragoras, sed Dei virtute, sive naturali, sive supernaturali, fecundata est, peperitque Joseph.

Tropologie S. Cyrillus, lib. XI : Mandragora, inquit, id est sopore, et morte crucis, Christus recreavit, sanavit et fecundavit Ecclesiam. Rursum, mandragora odorata symbolum est bonæ famæ, ait S. Augustinus supra; hæc enim cullibet expetenda et procuranda est.

Philo ait mandragoram radices agere sub terra, humano similes cadaveri : unde a Pythagora anthropomorphon, a Columella semi-homo vocatur hæc radix. Forte etiam tempore Rachelis erant impostores similes nostris, qui ex radice mandragoræ (quanquam Mathiolum non ex mandragora, sed ex brionia id eos facere putet), que speciem femorum et pedum hominis habet, icunculas excindunt, in quibus per milii semen in tenuissimas secturas inserunt, faciunt radicales instar pilorum hominis exrescere, easque modo dividunt, quasi ipsæ sub terris animatum quid fuerint, quod ipsi cum vite periculo sub patibulo extraxerint, quodque raras et occultas habeat virtutes, v. g. fecundandi sterilem; ut ex hæc persuasionem eas tanloper expetierit Rachel.

Vers. 16. 16. AD ME INTRABIS. — Solebat Jacob pacis et æquitalis causa, noctes distribuere singulis uxoribus, et cum ista nox esset Kachelis, ipsa jus suum cedit Liae prolio mandragorarum : hoc enim pretio Lia a sorore, more prisco, de quo dixi cap. XIX, vers. 18, videtur sibi comere maritum pro ista nocte. Ita S. Augustinus. Indequæ prolem vocavit Issachar, quasi יסכר יס ies sachar, id est, est merces, scilicet mandragorarum mearum, quas vendidi Racheli, vel potius merces mea charitatis et liberalitatis, qua ancillam meam tradidi viro meo, uti ait ipsamet Lia. Adde,

Yesso, id est merces.

proprie et simpliciter Issachar idem est, quod sachar, id est merces. Jod enim additum et præfixum nominibus propriis, solet esse heomanticum, sive formativum nominis, ut patet in Ismael, Isaac, Jacob, Jehova, etc. Ita Septuaginta, S. Hieronymus, Josephus (1).

20. ZABULON. — Zabulon idem est quod habitaculum, vel cohabitans, q. d. Ob tot proles meas amabit me, et hilariter firmiterque cohabitabit mihi maritus meus.

23. OPPROBRIUM MEUM. — sterilitatem meam, quæ tunc erat probrum et dedecus.

24. ADDAT MIHI DOMINUS. — Uplat Rachel sibi addi secundum filium; inde ex hoc suo voto et desiderio vocat filium Joseph; Joseph ergo idem est quod addens, vel accrescens, ut patet cap. XLIX, vers. 22.

Allegoriam horum undecim nominum Patriarcharum habet S. Cyrillus, lib. XI. Totius vero capituli hujus allegoriam vide apud S. Augustinum, lib. XXII Contra Faustum, cap. XLVI et seq.

Symbolice Richardus de S. Victore, lib. De Duo. decim Patriarchis, per eos duodecim pios animi affectus et virtutes accipit. Audi eum : « Timor, qui est initium sapientie, prima virtutum est proles. Qui talem filium habere desiderat, mala que fecit non solum diligenter, sed et frequenter attendat. Ex tali consideratione timor nascitur, scilicet filius ille, qui jure Ruben, id est filius visionis, vocatur. Quare eo nato recte mater ejus exclamavit : Vidit Deus humilitatem meam; eo quod tunc veraciter incipiat videre et videri : videre Deum per intuitum formidialis, videtur a Deo per conspectum pietatis.

» Primo filio nato secundus subsequitur, quia magnum timorem necesse est ut dolor subsequatur. Verum cor contritum et humiliatum Deus non despicit, sed pro benignitate sua exaudiet; ideoque talis filius Simeon, id est ex auditio, vocatur.

» Sed quæ, quæso, consolatio potest esse penitentibus et vere lugentibus, nisi una spes veniæ? Hic est ille tertius filiorum Jacob, qui idcirco Levi, id est additus, vocatur. Non datum, sed additum, sermo divinus hunc filium nominat, ne ante timorem et condignum penitentiam dolorem, quis de spe veniæ presumat.

» At quemadmodum post crescentem quotidie timorem, necessario subortus est dolor, sic utique post spem natam, oritur amor. Hic itaque est ille filius, qui quarto loco nascitur, et Judas, id est confitens, in S. Scriptura nominatur. Quia quod amamus, et ore laudamus, et corde confitemur.

» Hos subsequuntur Dan et Nephthali, filii ex Quintas, ancilla Rachel; et quia per officium Dan, illece-

(1) Nomen יסכר contractum videtur יסכר יס, affert mercedem, scil. Deus. Caterum in hoc nomine יס posterius abundat, nullo puncto ideo affectum.

Vers. 10. Zabulon, id est habitaculum.

Vers. 23.

Vers. 24. Joseph, id est addens.

Symbolice, duo, decim animi affectus, qui sunt virtutes.

Secundus, Simeon est dolor peccatorum.

Tertius, Levi est spes veniæ.

Quartus, Judas est amor Dei.

Dan est.

condicio
ratio fo-
ratorum
malorum.

Sertus
Nephtali
est spe-
culatio
futura
vera bo-
norum.

Septimus
Gad est
rigor
abstinentia.

Octavus
Aser est
vigor
disciplina.

Nonus
Issachar
est men-
tis gen-
dium.

Decimus
Zabulon
est
odium
peccatum.

Undeci-
mus, Jo-
seph est
discretio.

Dodeci-
mus Be-
niamin est
cautus
excessus.

brossas cogitationes arguimus, damnamus, casti-
gamus, recte eum Dan, id est iudicium, vocamus.
Unde scriptum est: Dan iudicabit populum
suum. Si ergo populum hunc suum directe cus-
todiat, si iudicium suum diligenter exerceat, fiet
ut in cæteris tribubus raro inveniatur quod dam-
nari debeat.

» Nephtali autem eternorum honorum imagi-
nem ante oculos mentis adducit; et quia cogni-
tam quilibet rerum visibilibus naturam, con-
vertere ad spiritalem solet intelligentiam, recte
Nephtali, id est conversio, nominatur.

» Videns itaque Lia sororem suam Rachel de
adoptiva prole gaudere, provocatur et ipsa ancil-
lam suam viro tradere; ex qua Gad et Aser
prognati, rigor videlicet abstinentiæ et vigor dis-
cipline. Gad itaque nascitur prior, quia prius
est ut temperantes simus ad bona propria, postea
etiam fortes ad toleranda mala aliena. Per
Gad reprimitur mala intus exurgentia, per Aser
repelluntur mala exterius insurgentia, unde dicitur:
Gad accinctus præliabitur ante eum.

» Isti sunt Gad et Aser, qui excludunt gaudium
falsum et introducunt gaudium verum, ideoque
istis natis succedit Issachar, qui merces interpretatur.
Quam enim aliam tot tantisque laboribus
mercedem quaerimus, quam verum gaudium?
Recte autem post natiuitatem Gad et Aser, Lia
talem filium genuit; quia nisi per abstinentiam
et penitentiam, mens humana ad verum gaudium
non pergitur.

» Post Issachar Zabulon gignitur, qui habitaculum
fortitudinis interpretatur; quia per gaudium
interni degustationem, odium vitiorum genera-
tur, et vere fortitudinis robur acquiritur. Iste est
Zabulon, qui ascendendo Dei iram placare consuevit,
qui pie in hominum vitia sæviendo, eis quasi
non parcendo, melius parcat. » Probat deinde hoc
exemplo Mosis, Phinees et Elie.

At quam difficile est has omnes Jacob proles,
virtutes, inquam, animæ, sine discretionem con-
servare! id ex eo conjectari licet, quod sine ea
nec bona animi acquirere, nec acquisita conser-
vare possumus. Hic est igitur ille Joseph, qui sero
quidem nascitur, sed a patre plus cæteris diligitur:
qui novit non solum cum crescentibus vir-
tutibus crescere, cum proficientibus proficere; verum
etiam ex fratrum defectu ad profectum tendere,
et ex aliorum detrimentis prudentiæ luera
acquirere. Quare merito Joseph, id est augmen-
tum, et filius accrescens, a patre vocatur; hunc
adorant sol, luna, stellæ, id est pater, mater,
fratres, quia omnes virtutes discretionem, quasi
dominam et rectricem colunt. »

Agmen fratrum claudunt Benjamin, matri verus
Benoni, id est, filius doloris: quia eo nascente
ipsa denascitur, « ob quotidiani partus anxietatem,
et doloris in pariendo immensitatem. Quid
vero est Rachelis interitus? nisi mentis in contem-
platione defectus. Nonne Rachel mortua tunc

erat, et omnis humane rationis sensus in Apo-
stolo defecerat, cum dicebat: Sive in corpore,
sive extra corpus, nescio, Deus scit. Nemo igitur
existimet se ad illius divini luminis claritatem
argumentando posse penetrare, nemo se credat
humana ratiocinatione posse comprehendere. Ne-
cesse est Rachel moriatur, ut exstans Benjamin
oriatur. »

25. NATO AUTEM JOSEPH, DIXIT JACOB SOCERO SVO:
DIMITTE ME, — jam enim explevi quatuordecim
annos servitutis, quibus tibi me obligavi pro Ra-
chele et Lia, cap. XXIX, vers. 18 et 27.

Hinc patet Joseph natum esse in fine secundi
septennii, puta finito anno decimo quarto adven-
tum et servitutis Jacob in Mesopotamia, puta in
domo Laban. Nam cum se Labano ad 14 annos
servitutis obligasset, non poterat petere libertatem
et demissionem, nisi iis expletis; cum ergo
hic nato Joseph, mox petat demissionem, sequitur
nato Joseph annos 14 jam fuisse expletos;
mansit tamen Jacob adhuc sex annos apud La-
ban. Nam, ut sequitur, novum mox pactum in-
it cum Laban, ut scilicet sicut hactenus 14 annos
servierat pro Rachele et Lia, ita deinceps pro
certa gregis parte eidem serviret: itaque nato Jo-
seph servivit Labano adhuc sex annos, hoc est
universim 20 annos, ut patet cap. XXXI, vers. 41.

Rursum, Joseph natus est anno 91 Jacobi pa-
tris sui. Id patet ex eo quod, cum Jacob descen-
dendit in Ægyptum, stetitque coram Pharaone
annum agens 130, Genes. XLVII, 9, tunc Joseph
erat 39 annorum; nam Joseph, cum a Pharaone
factus est princeps Ægypti, erat 30 annorum,
Genes. cap. XL, vers. 46; a quo tempore mox se-
cuti sunt septem anni ubertatis, predicti a Jo-
seph; et deinde septem anni sterilitatis, cuius se-
cundo anno Jacob descendit in Ægyptum, cap.
XIV, vers. 6 et sequent. Jacob ergo descendit in
Ægyptum, anno 9 a principatu Joseph, puta
cum Joseph esset 39 annorum, eratque Jacob
tunc 130 annorum. Jam subducit et subtrahit 39
annos vitæ Joseph a 130 annis vitæ Jacobi, ha-
bebis 91 annum Jacobi, quo natus est Joseph. Ex
utroque jam dicto et probato manifeste sequitur
Jacob præripuisse benedictionem Esau, ideoque
fugisse in Mesopotamiam, anno ætatis 77 (uti
dixi cap. XXVII, initio), nam post 14 annos ad-
ventus et servitutis in domo Laban, puta anno
91, natus est ei Joseph.

27. EXPERIMENTO DIDICI, QUIA (QUOD) BENE-
DIXIT MIHI DEUS PROPTER TE, — q. d. Tu es fortunatus,
et ergo propter te; tu bonam fortunam tuam tecum
in meam domum induxisti (1).

Nota: Experientia docet alios homines esse
fortunatos, ita ut quæcumque agunt prospere
eveniant, imo domos subinde ac domesticos for-
tunatos efficiant: unde « boni pedis, » et a Pœnis

(1) *Inveniam*, etc. Hebr. est, si, quæso, inveniri, etc.
Oratio manca, et subaudiendum, *audi me*.

Vers. 18.

Naturæ
Joseph
anno 14
servitutis
Jacob
expléta.Natus est
Joseph
anno 91
Jacobi.

Vers. 27.

Alii for-
tunati
sunt,
alii in-
fortuna-
ti.

Fortuna-
tes fuit
Alexander.

Julius
Cæsar.

Natus est
Joseph
anno 91
Jacobi.

Carolus
V.

« Namphaniones » appellantur, ait S. Augustinus,
Epist. 44; alios esse infortunatos, ita ut omnia
fere eis infelicitate cedant, etiam si prudentissime
ab eis fuerint præcogitata, et disposita. Hinc in
bello et duce belli deligendo maxime examinatur
an deligendus felix sit, an infelix. Ita in bellis
felix fuit Alexander, qui duodecim annis orbem
subegit. Ita felix fuit Polycrates Samiorum tyran-
nus, de quo Cicero, libro V *De Finibus*: « Poly-
cratem, ait, Samium felicem appellant; nihil
acciderat ei quod nollet, nisi quod annulum quo
delectabatur, in mare abiecit (ut temperaret ni-
miam suam felicitatem); ergo infelix una molestia;
felix rursus, cum is ipse annulus in præcordiis
piscis inventus est. » Verum in morte fuit infelix;
nam a Persarum satrapa Oronte dolo captus ac
suspensus est, teste Strabone, lib. XIV. Ita felix
fuit Julius Cæsar, etiam cum summa temeritate
res maximas aggredere, adeoque ipse huic suæ
fortuna confidens, omnia pericula superabat;
hinc et Macedonia Brundisium navigans pericu-
lissimo anni tempore, timentis navarcho: « Noli,
ait, timere, Cæsarem fortunatum velis. » Scitum
est illud ejusdem: « Veni, vidi, vici. Quid? filius
hujus, ait Plutarchus, lib. *De Fortuna Rom.*, is qui
primus Augusti cognomen tulit, et annos 54
imperavit (quasi monarcha), nonne cum nepotem
ad gerendum bellum emittens, fortitudinem ei
Scipionis, gratiam Pompeii, suam fortunam optaret,
sui tanquam insignis operis officem Fortunam
professus est? Hec scilicet cum Ciceroni,
Lepido, Pansæ, Hirtio, M. Antonio imposuit, eo-
rumque victoriis, manibus, rebus præclare gestis,
classibus, bellis, exercitiis in sublime extulit,
istisque dejectis, unum iis superstitem fecit eum,
qui eorum opera ad hoc fastigium conscenderat.
Augusto enim et Cicero rempublicam consiliis
gubernavit, et Lepidus militavit, et Pansa viciit, et
Hirtius cecidit, et Antonius libidines exercuit; ip-
samque ego Cleopatram Cæsaris fortunæ imputo,
ad quam velut ad crepidinem tantus imperator
naufragium fecit atque elisus est, ut solus esset
Cæsar. » Subdit hujus rei mirum omen. « Cum
inter se familiarissime viverent Antonius et Cæsar,
qui deinde Augustus fuit, et per otium sæpe
certamen pile, tesseraum, animalium, ut coturni-
cium vel gallorum instituerent, ferunt semper
victum Antonium discessisse, et quemdam ami-
corum, qui vaticinandi arte gloriaretur, libere
dixisse Antonio, et monuisse: Quid tibi, mi
homo, rei est cum illo adolescente? quin tu eum
fugis? gloria ei anteis, major es natu, pluribus
imperas, certamina bellica obivisti, præstas experi-
entia; sed tuus genius gentium istius metuit, et
tua fortuna seorsim magne ejus fortunæ adulator,
ad eumque, nisi procul te subducis, transibit. »
Ita hoc sæculo felix fuit Carolus V Imperator, et
hoc nomine Turcis formidabilis, adeoque milites
sub Carolo invicti, postea a Francisco rege Gallie
conduci, cum principe fortunam mutarent, ait

Paulus Jovius, Ita felix fuit Henricus IV, Gallie
rex, in regno adipiscendo et gubernando, usque
ad mortem. Denique Plutarchus, lib. *De Fortuna
Rom.*, docet fortunam esse ac virtutem Romanos
ad tantum imperii fastigium provexisse.

Quæres, quæ hujus disparitatis sit causa? Gen-
tes cæci causam consenserunt esse fortunam deam
cæcam, quæ non pro merito, sed fortuito, etiam
impiis et indignis felicitatem, piis vero et dignis
sæpe infelicitatem afflat; Genethiaci hominis
cujusque fato id tribuerunt. Astrologi stellis et
horoscopo id assignant: unde ex eo divinant de
cujusque sorte et felicitate, vel infelicitate futura.
Vulgus casu hæc evenire putat. Seponimus enim
hic industriam et prudentiam humanam, quæ
sæpe felices eventus est causa.

Verum dico Deum esse causam, cur hi sint
fortunati, illi infortunati. Deus enim omnium est
dominus, qui singulis sua prout vult dispensat.
Itaque sicut huic ingenium, opes, sanitatem,
formam, robur aliisque dona naturæ impertit;
alterum vero facit stupidum, pauperem, mor-
bidum, deformem, infirmum: ita pariter speciali
sua providentia hunc facit fortunatum, illum in-
fortunatum; ad illudque causas secundas flectit
et contemperat. Hoc est quod ait Psaltes, Ps. xxx,
26: « In manibus tuis sortes meæ. » Et Sapiens,
Proverb. xvi, 33: « Sortes mittuntur in sinum, sed
a Domino temperantur. » Et *Ecclesi. xxviii, 11*: Domini
« separavit eos (homines) et immutavit vias
eorum; ex ipsis benedixit, et exaltavit: et ex ipsis
sanctificavit, et ad se applicavit: et ex ipsis ma-
ledixit, et humiliavit, quasi lutum figuli in manu
ipsius, plasmare illud et disponere: omnes viæ
ejus secundum dispositionem ejus. » Licet ergo
hi effectus sæpe casuales sint et fortuiti respectu
causarum secundarum, a quibus non sunt provisi,
sed præter earum mentem et causalitatem, quasi
per accidens et fortuito eveniunt: tamen respectu
Dei non sunt fortuiti, sed prævisi, provisi et ordi-
nati in se. Unde S. Augustinus, lib. I *Retract.*
cap. 1, a Christiano ore rejiciendum censuit nomen
fortunæ, scilicet juxta sensum Gentilium: nam
alioqui Deus, sicut est natura naturans (ut ita
cum aliquibus philosophis loquar), ita est et for-
tuna fortunans, puta ipse auctor est omnis fortune,
æque ac nature; unde ex hisce eventibus
colligimus et cognoscimus esse mentem omnibus
præsentem, omnia hæc regentem, esse providentiam,
esse Deum. Quomodo enim alii constanter
in omnibus suis eventus fortunati, alii infortunati,
nisi quia Deus constanter illis felicitatem, his
infelicitatem afflat? uti recte demonstrat Albertus
Hero, lib. IV. *De Providentia*, cap. vii.

Causa, cur Deus ita dispares hæc in re homines
efficiat, prima est, ut se absolutum esse omnium
dominum ostendat. Secunda, ut in universo dis-
pares sint hominum gradus et eventus: hoc enim
ad universi varietatem et decorem pertinet. Tertia,
ut homines ex hisce Deum agnoscant, eaque non

Cur hi
fortuna-
ti, alii
non?

Respon-
des, id a
speciali
Dei
providentia
proveni-
t.

Deus est
fortuna
fortuna-
ns.

Cur?
Causa
Prima.
Secunda.

ab alio, quam a Deo postulent. Unde Deus Judæis, si legem servarent, hanc felicitatem in bonis terrenis promisit, ut populus rudis hac spe ad Dei legem et cultum induceretur: rursus Patriarchas fecit felices, ut Gentiles spe hujus felicitatis allecti eundem Deum agnoscerent et colerent. *Quarta*, ut qui felices sunt, sua felicitate ad Dei gloriam, et aliorum auxilium utantur: infelices in sua infelicitate habeant materiam virtutis, modestie et patientie. Atque hac de causa Deus majorem hominum partem facit non plane fortunatam, nec plane infortunatam, sed in aliquibus fortunatam, in aliis infortunatam; atque eorum vitam ex felicitate et infelicitate, mirabili varietate contextit et temperat. *Quinta*, ut fideles videntes pios subinde esse infelices, impios felices, sciant omnia terrena esse adiaphora, discentque hanc terrenam felicitatem contemnere, atque aspirare ad veram, celestem et æternam, ad quam Christus nos deducit verbo et exemplo. Nam, ut ait S. Augustinus, *De Vera religione*, cap. x: «Tota vita Christi morum disciplina fuit.» Christus enim omnia bona mundi, quæ contempsit, contemnenda docuit; omnia mala, quæ sustinuit, sustinenda demonstravit: ut nec in illis quaereretur felicitas, nec in his timeretur infelicitas.»

Quarta.

Quinta.

Fili semper sunt felices, sicut in superioribus naturaliter.

Prudens consilium.

ars. 30.

vers. 32.

Ubi nota, licet apud Christianos multi viri boni et pii sint infelices naturaliter, omnes tamen felices sunt, et erunt supernaturaliter, quia Deus per hanc infelicitatem eos dirigit ad contemptum mundi, ad veram sapientiam, ad decus patientie et fortitudinis, ad denique ad felicitatem æternam. Sic ergo «diligentibus Deum omnia,» etiam ad-versa, «cooperantur in bonum;» et: «Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, etc. Omnia quæcumque faciet prosperabuntur.» Ideoque in rebus piis et supernaturalibus experimur viros sanctos, præsertim eos qui se totos Deo committunt, et identidem ab eo dirigi postulant, in suis operibus, præter meritum virtutis et laboris, plerumque felices habere successus.

Quare prudens consilium est, ut docturi, conditionari, confessiones audiri, animas conversuri, etc., nos Deo in omnibus jungamus, oremusque ut ipse dirigat mentem, manum, pedes, omnesque vias et actus nostros, dicamusque: «Respice in servos tuos, Domine, et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manuum nostrarum dirige super nos.» Sic Deus direxit et prosperavit Abrahamum, Isaacum et Jacobum hic.

30. AD INTROITUM MEUM, — ad presentiam meam, puta propter me, ut vertit Chaldeus. Vide quantum viri iusti et sancti prosperitatem domibus herorum, etiam impiorum inferant.

32. GYRA. — Cogit in gyrum oves et capras tuas, ut simul omnes lustremus et separemus unicoloribus a diversicoloribus; unde hebr. est גַּיְרָה *gyra*, id est transibo, et lustrabo tecum omnes greges (1).

(1) Vulgatus vertit *gyra*, ut melius fiat oratio, quam

SEPARA CUNCTAS OVES. — Nota, ab hoc loco usque ad finem capitis Hebræa sunt intricata et proluxa, quæ proinde Noster clare et breviter, quasi compendio perstrinxit, non tam verbum verbo quam sensum reddens.

Unde nota secundo, non duo, ut aliqui volunt, sed unum tantum pactum Jacobi cum Labano hic usque ad finem capitis recenseri; hoc enim exigit connexio pacti et eventus, ipsaque historica series totius capitis. Pactum itaque hoc fuit, ut omnes fetus ovium et caprarum Labani, quas Jacob pascebat, deinceps nascituri, si essent unicolores, puta toti albi, vel toti nigri, cederent Labano: sin vero nascerentur sparsi et varii coloris, vel furvi, id est subnigri, puta partim albi, partim nigri, cederent Jacobo. Ita S. Hieronymus, Lipomanus, Pererius. Atque hac de causa Laban solas oves et capras unicolores, tradidit pascendas Jacobo, putans ex eis simile fetus unicolores nascituros, itaque omnes sibi cessuros, Jacobo autem nihil vel parum, idque non nisi casu et per accidens. Reliquas vero oves et capras diversicolores a Jacobo abstulit ac separavit, sibi que tam illas, quam omnes earum fetus, sive unicolores sive diversicolores nascerentur, reservavit.

FURVUM, MACULOSUM ET VARIVM. — Furvum est fuscum sive subnigrum, in quo albedo nigrori mixta est, ut partim album, partim nigrum videatur; «maculosum,» hebraice מַכּוּלָּה *makul*, est quod magnas habet maculas albas vel nigras; «varium,» sive sparsio vellere, hebraice נֶקֶד *neked*, id est punctatum, est quod parvis maculis albis vel nigris, quasi punctis distinctum et punctatum est.

TAM IN OVIBUS QUAM IN CAPRIS. — Putant aliqui ex Hebræo, Laban inter oves et capras distinxisse hoc modo, ut in ovibus sola pure alba Labano cederent, furva vero et varia Jacobo; in capris vero varia et maculosa essent Jacobi, furva vero et alba Labani.

Sed contrarium exigit noster Interpres, scilicet tam in ovibus, quam in capris unicolores cessisse Labano, diversicolores Jacobo; eadem enim caprarum et ovium erat ratio: itaque in Hebræo

mox imperativus subjiciatur. Sed loquitur Jacobus de se, quod ipse esset, curam gregis habentis, pecus ducere et disponere. Mox vero ad Labanum sermonem convertit, *separa, q. d.* Me hodie per totum tuum pecus transibo aufer, peto ut auferas, et segreges inde. Ceterum totus hic locus ita est impeditus, ut jam Hieronymus in *Quæst. Hebr.* fassus sit, se usque presentem diem neminem potuisse invenire, qui ad liquidum, quid in hoc loco diceretur, exponeret. Tres omnino colores hoc versu poni vides, punctatum, albo nigroque variegatum, et fuscum, duos priores in universum, tam in ovibus, tam in capris, fuscum spectatum in ovibus, et rursus duos priores spectatum in capris. Petit igitur Jacobus, ut fuscas tantum oves separet Laban, non item punctatas et varias, et rursus capras tantum punctatas et varias, non item fuscas. Et erit merces mea, videlicet omne fuscum, maculosum aut varium, quod ex unicoloribus, id est, albis aut pure nigris mihi relictis, nascetur.

Quodnam pactum fecit Laban cum Jacobi?

vers. 33.

furvum, quod in ovibus solis exprimitur, in capris a pari de more subaudiendum et repetendum est.

33. RESPONDETQUE MIHI GRAS JUSTITIA MEA, — *q. d.* Tecum facit natura peccorum, ut alba ex albis, nigra ex nigris nascantur; mecum vero erit justitia mea, mihi respondens, id est me remunerans; cum Deus, uti certo confido, humilitatem meam respiciet, laboremque meum justa mercede, quam tu iniqua pactione a me avertere conaris, remunerabit et compensabit, efficiendo videlicet ut ex unicoloribus tuis mihi diversicolores nascantur, ita S. Hieronymus.

Sic dicitur *Isaia lxx, 12*: «Peccata nostra responderunt nobis,» *q. d.* Peccata nostra interrogata quasi a Deo iudice, veritatem professa sunt, scilicet nos ea fecisse, ac proinde testificata sunt nos esse reos supplicii, nosque ad id condemnarunt; ideoque illud nobis irrogatum est, ac clamant nos esse peccatores; et *Osee v, 3*: «Respondit (testificabitur, clamabit, accusabit) arrogantia Israel in facie ejus,» id est publice, palam, nihil reverentia suum autorem. Hinc patet tam bonas quam malas actiones hominum, esse testes sanctitatis vel improbitatis eorum, et aperte dicere testimonium suum coram Deo iudice, imo si enormia sint, in celum clamare. Hæc est ergo consolatio iusti, hæc Martyris, ut cum S. Laurentio dicat: «Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas;» atque hinc nascitur incredibilis animi lætitia et magnitudo, ut omnia gravia et tormenta despiciat et rideat. Audi animos nostri Martyris Ogilbei, qui hoc anno 1615 in Scotia primus pro fide orthodoxa mortem subiit. Cum octo integros dies stylis, aculeis et acubus cum assidue pungendo, jugiter vigilare carnifices cogessent, ac oreas crurifragiales et acerbissima queque minarentur, athleta Christi respondit: «Egregii carnifices, ego vos omnes in hac causa nihili facio; agite pro heretica vestra malitia: vos non curo; rogavi neminem, rogabo nunquam, sprevi semper; possum et volo pro hac causa plura libenter pati, quam vos una cum omnibus inferre potestis. Desinite mihi talia objicere, hæc lymphatis feminis obtrudite. Me ista accendunt, non consternant: ista non aliter rideo, quam erepilis tot anserum.» Dixit et fecit, imo urit, exegitque ab eis promissum, ut scilicet tormenta que minabantur inferrent. Mirantibus dixit: «Ego gloriari causa, et triumpho pena tali; omnia possumus in eo qui nos confortat.»

CRAS, — tempore futuro.

QUANDO PLACUIT TEMPUS ADVENERIT, — quando juxta tuum placitum et conductum in fine anni fetus dividendi erunt, ut mihi cedant diversicolores, tibi unicolores.

FURTI ME ARGUENT, — si videlicet unicolores fetus, aliosque quam diversicolores apud me, in grege mihi proprio, contra pactum tecum inaitum, repereris, *q. d.* Fideliter tibi unicolores tradam,

diversicolores mihi servabo, nihil ex unicoloribus oculis suffragator vel abscondam.

35. ET SEPARAVIT (1). — Putant aliqui ex verbis *vers. 35.* proxime sequentibus, hoc aliud et secundum esse pactum Labani cum Jacobo: cum enim vidisset primum pactum feliciter cessisse Jacobo, factusque omnes natos esse diversicolores, hac de causa putant eum jam mutasse pactum, voluisseque contrarium, ut scilicet sibi cederent diversicolores, Jacobo vero unicolores. Verum hoc non est verisimile: ipse enim contextus historicus significat hic tantum enarrari executionem pacti primi.

CUNCTUM AUTEM GREGEM UNICOLOREM TRADIDIT IN MANU FILIORUM SUORUM. — Abulensis, Lyranus, Lipomanus et Cajetanus putant hic nostrum textum esse mendosum, emendandumque esse addita negatione, non; quasi Laban non unicolores, id est diversicolores, tradiderit filiis suis pascendos, unicolores vero Jacobo, ut ex his pariter unicolores, qui non Jacobo, sed sibi cedere debebant, nascerentur: hoc enim significare videntur Hebræa. Verum illa implexa sunt, et contrarie verti possunt, adeoque ea cum Nostro recte sic veritas, «omne in quo fuit albedo, et omne nigrum in agnis (id est, omnes agnos unicolores) tradidit in manus filiorum suorum.»

Secundo, Pererius nostrum Interpretem excusat, dicens esse hic hysterologiam, *q. d.* Tradidit Laban suis filiis unicolores, non jam, sed post partum ovium, qui narratur in fine capitis. Sed et hoc videtur esse durum et distortum.

Dico ergo, Laban tradidisse oves unicolores pascendas filiis suis, quibus scilicet aderam et præerat Jacob. Jacobo enim vers. præced. totum gregem suum crediderat, cui addidit et filios suos de more pastores et custodes, ne Jacob dolo contra pactum oves unicolores clanculum subduceret: sic cap. sequenti, *vers. 43*, idem Laban familiam Jacob suam vocat. Laban ergo Jacobo cum reliquis suis filiis tradidit oves et capras unicolores, sperans inde sibi nascituras pariter unicolores: oves vero diversicolores separavit, sibi que cum famulis pascendas reservavit, ne Jacob eas pascens, inde sibi omnes fetus diversicolores, ut videbatur, nascituros ex pacto deponeret.

NIGRI VELLERS. — Hebræum וְרֵיבֵם *cham* hic significat nigrum; opponitur enim לָבָן *laban*, id est albo. Sed *vers. 32*, *cham* significat fuscum, sive

(1) Pro *caris* hebr. est עֵקֶבֶת אֵב עֵקֶבֶת *eincket*. Quia vero tale pecus pedibus vincere moris erat, inde Hebræi explicunt *caris* in loco *ligamentis*, id est, in maliculis anteriorum et posteriorum pedum. Nisi potius, quam עֵקֶבֶת אֵב עֵקֶבֶת *vers. 32* responderent, pascendos punctis nigris aut albis variegatos, quasi *nodatas* (ab arabico) dici putemus, ut puncta nodis propter similitudinem conforantur. Commatis partem reliquam male, ut videtur, vertit Hieronymus. Sensus est, *omne in quo est albi quid*, in quo sunt maculae albe in vellere nigro, et omne fuscum in agnis, seu ovibus. Pars igitur Jacobi erant oves albe et capra nigra.

subiugum, quia jungitur cum maculoso et variegato.

Vers. 36. 36. SPATIUM ITINERIS TRIUM DIERUM, — ne oves sue diversicolores misceri possent vel aspectu, vel coitu cum unicoloribus, quas pascibat Jacob, itaque gignerentur fetus diversicolores, qui non sibi, sed Jacobo cedere debebant. Ita Lipomanus.

Vers. 37. 37. TOLLENS ERGO JACOB VIRGAS POPELEAS VIRIDES.—Nota industriam et stropham Jacobi, quam ipse ab angelis in somnis edoctus, ut colligitur cap. sequenti, vers. 11, Labani violentiae et prudentiae humanae opposuit (1).

Dices: Jacob hac arte, quasi fraude, contractum cum Labano initium vitavit; itaque dolose et injuste rem alienam Labani acquisivit. Contractus enim, ut unicolores nascitur cedentem Labano, diversicolores Jacobo, ex communi mente contrahentium, intelligebatur de his quae talia naturaliter et casu, non autem per artem et fraudem nascerentur.

Respondeo: Verum est contractum hunc communiter ita intelligi solere et debere, itaque a Jacobo et Labano intellectum esse. Jacob ergo alio titulo hac stropa usus est, nimirum primo, titulo compensationis: ipse enim a Labano, homine avaro et iniquo, violenter opprimebatur, et justam laborum suorum mercedem aliter extorquere nequibat, nisi hac arte; imprimis enim Laban gravem injuriam fecerat Jacobo, pro Rachelae et promissa surrogando Liam deformem, et invidiam Jacobo, atque cogendo Jacobum ut septem alios annos sibi pro ea serviret. Deinde injuste post pactum cum Jacobo pro gregibus initium, separavit, vers. 33, oves unicolores a diversicoloribus, solas unicolores tradens Jacobo, ex quibus naturaliter fetus unicolores omnes sibi et nulli diversicolores Jacobo nascerentur. Jacob ergo cum non haberet iudicem ad quem recurreret, ipse sibi ex necessitate jus dixit, suumque hac arte repetit, ut mercedem sibi debitam hac arte consequeretur.

Secundo, fecit hoc Jacob Dei (per angelum) monitu, ut dixi; ergo Deus dedit illi has pecudes Labani hac arte nascituras: sicuti Deus jubens Hebraeis spoliare Aegyptum, hoc ipso dedit eis bona Aegyptiorum, *Exodi* XII.

Imaginatio: Quaes, an haec ars et stropa naturalis fuerit, an vero effectum suum habuerit ex supernaturali Dei cooperatione? Respondeo, naturalem fuisse; in coitu enim phantasia vis solet esse maxima, quia tunc anima omnem suam vim exerit, adeo ut aliqua matres albae ex imagine et imaginatione

(1) Ad verbum hebraea habent, *decurtavit in his decurtationes albas, mutatione alboris*, id est, per intervalla corticem ita detrahit, ut niger cortex exciperetur albino ligni nudato, atque ita virgae varie fierent.

Vers. 38. In *canalibus, in potertis aquae*; speciale generali subiungitur. Pro *conspicent*, est in hebr. *incluunt*, scil. desiderio coitus, quae vox masculini generis est, licet *INCL* feminini sit.

aethiops, aethiopen genuerint. Audi Plinium lib. VII, cap. XII: « Similitudinem, inquit, in mente reputatio est, in qua creduntur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustaque imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam utriuslibet animi subito transvolans, effingere similitudinem, aut miscere existimatur; ideoque plures in homine, quam in ceteris animalibus differentiae, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, et ingenii varietas multiformes notas imprimit: cum ceteris animalibus immobiles sint animi, et similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. » Galenus, in libro quem scripsit *De Theriaca* ad Pisonem, narrat mulierem quandam intuitu picturae pulcherrimae, pulchrum infantem ex deformi marito concepisse, « visu, inquit, opinor, naturae imaginem transmittente. S. Hieronymus hic in *Tractat. Hebr.*: « Quintilianus, inquit, in ea controversia, in qua accusabatur matrona, quod aethiopen peperisset, pro defensione illius argumentatur, hanc conceptus esse naturam, quam diximus. Et scriptum reperitur in libris Hippocratis, fuisse feminam quandam suspitione adulterii puniendam, quod pulcherrimum infantem peperisset, utriusque parenti generique dissimilem: nisi memoratus medicus solvisset questionem, admonens ut quaerent, si forte talis pictura fuisset in ejus mulieris cubiculo: qua inventa, mulier a supplicio et suspitione liberata est. »

Idem refert S. Augustinus hic *Quaest. XCIII*, qui et lib. XVIII *De Civitate*, cap. v, scribit simile fecisse demonem in Api bove, quem Egyptii adorabant, efformando; debebat enim is priori mortuo esse similis, albisque maculis insigniri. Isidorus quoque lib. XII *Etymolog.* cap. 1, sub finem: « Hoc ipsum, ait, in equarum grege fieri dicitur, ut generosos objiciant equos visibus concipientium, quo similes eorum concipere et creare possint. Nam et columbarum dilectores ponunt pulcherrimas columbas iisdem locis, quibus ille versantur, quo videlicet rapiente visu, similes generent. Inde est, quod quidam gravidas mulieres vetant intueri turpissimos animalium vultus, ut cynocephalos et simias, ne visibus occurrentes, similes fetus parere faciant. Etenim anima in usu venereo formas intrinsecas intus transmittit, earumque satiata typis, rapit species earum in propriam qualitatem. »

Dum ergo biberent haec oves Jacobi, simulque mares in femellas salirent, species directa virgaram decorticatarum et diversicolorum in aquis jacentium, reflexae speciei, sive umbrae marium ineuntium in aquis mixta, unam quasi speciem variegatam femellis ingerebat, quasi cernebant suos mares pulchre viridibus maculis et albis variegatos: unde vi phantasiae eosdem colores suo fetus, quem tunc concipiebant, imprimebant. Idem faciebant mares, nimirum similem vim et formam diversicolorem suo semini imprimebant,

ex simili virgarum cum umbra femellarum permixta specie, visione et imaginatione. Ita S. Hieronymus, Augustinus, *Quaest. XCIII*, Abulensis, et optime Franciscus Valesius *Sacrae Philosophiae* cap. XI.

Posset secundo, quis suspicari, virgis populi, amygdali et platani, si in aquis ponantur, vim aliquam inesse ad nigrorem, et nigras maculas gignendum; talem enim vim multis aquis tribuunt Aristoteles, lib. III *Histor. animal.* cap. XII, Ovidius, lib. ult. *Metamorph.*, Solinus et alii.

Denique sanctitas et preces Jacobi plurimum hanc rem adjuverunt; angeli enim faventes Jacobo, phantasiam ovium vehementissime applicabant, et incitabant ad hanc diversicolorem virgarum imaginationem, ut colligitur capite sequenti, vers. 12. Deus etiam volens benedicere et ditare Jacobum, per hanc imaginationem, peculiaris suo concursu, diversos colores valide et multipliciter fetus in ipso eorum conceptu imprimebat; unde S. Cyrillus, Chrysostomus et Theodoretus putant haec non tam naturaliter, quam Dei dono et prudentia obvenisse Jacobo, idque fatetur ipse Jacob cap. seq., vers. 7, 8, 9.

Dices: Cur ex virgis viridibus nulli fetus facti et nati sunt virides? Respondeo, quia in nullo quadrupede est ea humorum proportio et temperies quae ad viriditatem est necessaria: loco ergo viridis coloris pingebatur in fetusibus subniger, sive furvus, ait Tostatus, ad quod non parum juvabat umbra et nigredo aquarum, quae viriditatem inumbrabat et fuscabat, ut non virides, sed fuscae et subnigrae esse viderentur.

Tropologice, haec virgae variegatae sunt S. Scripturae et Sanctorum variorum varia exempla, quae dum intuemur, his similes virtutum et heroicorum operum proles edimus et efficimus. Ita S. Ambrosius, lib. II *De Jacobo*, cap. IV et VI; Gregorius, lib. XXI *Moral.* cap. I.

EX PARTE. — Pars enim virgae, suo cortice vestita, viridibus, pars vero decorticata et nudata alba apparuit.

Vers. 39. 39. UT IN IPso CALORE, — quia calore maxime excitatur, viget et operatur imaginatio. Hinc Physiologi docent, quod cerebrum requirit, primo, siccitatem, ob ingenium: anima enim sicca est sapientissima; secundo, humiditatem, ob memoriam: humor enim facile recipit speciem impressam; unde juvenes, quia humido sunt cerebro, facile quilibet odissent, mandantque memoria; tertio, calorem ob imaginationem, unde experimur in studiis, capite et corpore calente conceptus phantasiae vigere et fluere; capite vero frigente,

eosdem retundi, torpere et hebetari. E contrario prudentia, sincerum quod iudicium consistit in frigore, uti docet Aristoteles, *sect. 14*, prob. 8, caque de causa senes valent prudentia et iudicio (1).

41. PRIMO TEMPORE. — Sicut in Lombardia, ita et in Mesopotamia ac Syria, oves bis quotannis pariunt: aut certe quaedam in vere, quaedam in autumno concipiebant. Primum ergo tempus est vernum, serotinum est autumnale. Jacob ergo in vere, cum et aura et animalia vigerent, ponebat virgas diversicolores, ut diversicolores fetus sibi nascerentur, iique, quia verni, erant meliores, uberiores et robustiores; in autumno vero non ponebat: unde tunc unicolores, iique debiliores, nascebantur Labano; partem enim hanc illi concessit Jacob, tum ne Laban suspicaretur fraudem et artem deprehenderet; tum ex equitate et humanitate sua. Valesius ambas has admixturas, tam primas quam serotinas, in eundem diem conjicit. Verum longe melius et verius S. Hieronymus, alique Latini, aequae ac Hebraei, eas in ver et autumnum dividant et distribuunt (2).

(1) **Vers. 40.** Tum oves, seu agnos varios et fuscus sibi natos isto virgarum artificio separatis a reliquo Labanis grege, quem servabat, ne cum illo commiscerent, et Laban occasione habere de ipso querendi, quod de industria varia pecora suis unicoloribus permiscuisset, ut unicoloria parerent varia. *וְיִשְׁבֵּן* hic non ovium tantum, verum et caprarum catulos comprehendit. *פְּשֻׁלִיתוּ* que, id est convertit, *faciem gregis ad notosum* (maximatum) et ad ovem fuscam in grege Labanis. Aliud affertur Jacobi artificium, quo effecerit, ut unicoloria parerent varia, nempe conversam faciem pecorum Labanis unicolorum, ad nodosa, fusca et varia, quae sibi nata erant a pecore illius. Ita enim disposuit gregem utramque, unicolorum Labanis, et suorum recens notarum, ut sua praecederent, Labanis sequerentur. *Ac possit illos, oves, sicuti gregem Labanis.* Videtur hoc non differre ab eo, quod initio versus dixerat. Sed ibi tantum de recens natis variis e contemplatione virgarum locutus est; at nunc etiam de aliis variis, natis per secundum artificium, agit, cum faciem gregis Labanis converteret ad sua varia: horum quoque gregem seorsim ponit.

(2) **Sequitur, vers. 41,** tertium artificium, quo Jacobus est usus, quod verno tantum tempore illud virgarum adhiberet, cum prima est ovium admixtura, et ad coitum autem ardentiores, non item intervalli tempore, cum est secunda admixtura: tum ne, si his in anno id faceret, dolam subfaceret Laban; tum quia admixtura illa prima verni temporis est melior, et inde gevit fetus robustiores. *וְיִשְׁבֵּן* a *שָׁבַע* vincire, ligare, propterea ligatas denotat, metaphorice vero robustiores et segetiores. Arabibus quoque, ut ait Schultens, *ligandi verba lere et firmandi* notionem habent sibi junctam. Vegetioribus ovibus vero intelliguntur hic ea, quae coibant in prima admixtura, id est, in mense martio. Ita Rosenmullerus.